Talousvaliokunnalle

11.6.2021

TEM-vastine valtiokunnalle toimitetuista lausunnoista (HE 97/2021, kustannustukilaki IV)

Vaikka lähtökohtaisesti miltei kaikki lausunnonantajat ovat tukeneet kustannustuen neljännestä vaiheesta säätämistä, kustannustukilakiin liitettävine uusine tukimuotoineen, kritiikkiä erityisesti tuen alimitoituksesta esitetään lukuisissa elinkeinoelämän lausunnoissa. Yksittäisiä tukia koskevat tukikatot haluttaisiin nostaa suoraan 10 miljoonaan euroon, omavastuuosuuksia pienentää, tuen kertymiseen liittyviä kertoimia muuttaa edullisemmiksi, ja konsernikohtaista tarkastelua haluttaisiin muuttaa yrityskohtaiseksi.

Kriittistä näkökulmaa on nostettu esiin akateemisten tutkijoiden lausunnoissa, joissa on kiinnitetty huomiota parantuneisiin uutisiin talouden kehityksestä, konkurssien vähäisyydestä jopa verrattuna koronaa edeltäviin vuosiin, parantuneeseen työllisyyteen jne. On herätetty kysymys, onko neljäs vaihe enää tarpeellinen. Erityisesti on torjuttu ajatus viidennen kierroksen valmistelusta, ja toivottu selkeää signaalia yrityksille siitä, että viidettä kierrosta ei enää tulisi, ja painopisteen siirtämistä vastikkeellisiin tukiin.

Tukisummien suuruus on arvioitu ministeriöissä (TEM ja VM) perustuen nyt jo pitkähköön kokemukseen kustannustuen toiminnasta ja tukijärjestelmää koskeviin poliittisiin linjauksiin. Korvausten taso ja tukipolitiikan yleislinja esimerkiksi suhteessa kilpailijamaihin on viime kädessä poliittinen päätös. Talousvaliokunnan käsittelyssä kuitenkin ilmeni, että asiasta on eri suuntiin menevää tutkimustietoa, jota talousvaliokuntaa myös eräissä asiantuntijalausunnoissa suositeltiin täydentämään.

Tukisummien muuttaminen ei sinänsä suoranaisesti vaikuta lain muuhun valmisteluun, jos niitä päätetään vielä muuttaa tai täsmentää. EU:n komission hyväksymien tukiohjelmien mukaisten ehtojen muuttaminen johtaisi kuitenkin tarpeeseen ilmoittaa ao. muutoksista komissiolle, ja riippuen muutosten suuruudesta, voisi myös aiheuttaa niiden osalta tarpeen avata neuvottelut uudestaan, jolloin korvausjärjestelmän valmistelumisen ja käyntiin saattamisen aikatauluista ei voitaisi enää sanoa mitään varmaa.

Tapahtuma-ala on KT4:n osalta edelleen lausunut alan saamien kustannustukien riittämättömyydestä. Tätä koskee myös TEM:lle toimitettu sivistysvaliokunnan lausunto (SiVL 11/2021). Tältä osin TEM viittaa vastikään säädettyyn lainmuutokseen, joka koski tapahtumatakuuta (HE 79/2021, L 435/2021), sekä sitä koskevan hallituksen esityksen perusteluissa esitettyihin syihin, miksi tapahtuma-alan tukitoimia on lähestyttävä paitsi tapahtuma-alan itsensä, myös alalla toimivien alihankkijoiden (kuten freelancerit) verkostojen kautta. Näissä verkostoissa OKM:n avustuksilla on keskeinen merkitys HE 79/2021:ssa kerrotulla tavalla.

Valtiontuen reunaehtoja määrittelee valtionavustuslaki, jota sovelletaan myös kustannustukilakiin. Lain 6 pykälä lähtee siitä, että avustuksen tulee perustua kustannuksiin, eikä korvaus saa kattaa niitä täysin paitsi välttämättömistä ja perustelluista syistä (ValtionavustusL 6 §). Näidenkään syiden vallitessa korvaus ei siis voisi ylittää kustannuksia. Myös EU:n valtiontukilainsäädäntö lähtee ylikompensaation kiellosta. Eteenpäin katsova tapahtumatakuu yhdistettynä erilaisiin muihin tapahtuma-

alan verkostoihin kohdistuviin tukimuotoihin (kustannustuki, yrittäjien työmarkkinatuki) ja alan taiteilijoille ja freelancer –henkilöille (OKM avustukset) on siten se malli mihin hallitus on mainituista syistä päätynyt, kuten HE 79/2021 perusteluissa on todettu.

TEM katsoo, että sivistysvaliokunnan toivoma tapahtuma-alan erityispiirteiden huomioiminen alan toivomalla tavalla kustannustuen osalta ilmeisesti edellyttäisi poikkeamista siitä periaatteesta, että valtiontuen tulisi perustua aiheutuneisiin kustannuksiin. Tämä olisi merkittävä muutos tukipolitiikassa ja valtiontukilainsäädännössä.

Ehdotettu tartuntatautilain soveltamisen laajentaminen myös muihin rajoituksiin kuin kieltoihin laajentaisi lain soveltamisalaa merkittävästi ja aiheuttaisi merkittäviä tulkinta- ja rajanveto-ongelmia laajemminkin elinkeinoelämässä kuin vain tapahtuma-alan osalta. Tällainen muutos saattaisi muuttaa nyt säädetyn sulkemiskorvauksen luonnetta merkittävästikin ja edellyttäisi joka tapauksessa muutoksen vaikutusten arviointia. Samalla tulisi avata tarkasteluun 5 a §, jota koskeva korvaustoiminta on käynnissä. Edellä mainittua ydinongelmaa tapahtuma-alan kustannusten vähäisyydestä peruuttamistilanteessa muutos ei poistaisi. Rajoitusten heijastusvaikutuksia voidaan periaatteessa tunnistaa lähes kaikkialla elinkeinoelämässä, ja tästä syystä alun perin säädettiin yleinen kustannustuki.

Lausuntojen ulkopuolelta on TEM:ltä pyydetty vielä tiivistystä kustannusten kumuloitumisen osalta. 1,8 miljoonan tukikiintiöön lasketaan 2-5 §:ien mukainen kustannustuki, 5 a §:n mukainen pienten yritysten sulkemiskorvaus ja 5 b §:n mukainen tapahtumatakuusta maksettu korvaus. Uuden tukiohjelman 10 miljoonan kiintiöön lasketaan 5 c §:n mukainen suurten ja keskisuurten yritysten sulkemiskorvaus ja 5 d §:n mukainen kattamattomien kiinteiden kustannusten tuki. Kustannustukea myönnettäessä vähennetään samoihin kustannuksiin kohdistuva 5 a, 5 b ja 5 c §:n mukainen korvaus.

HE:n perusteluissa on 5 d §:n perusteluissa seuraava maininta: ”Liikevaihdon laskussa ei oteta huomioon yritysjärjestelyjä kuten yrityskauppoja tai fuusioita.” Koska tämä perustelulausuma koskee ainoastaan 5 d §:ää eikä muita pykäliä, tämä on omiaan aiheuttamaan tulkintaongelmia eri tukimuotojen osalta. TEM esittää talousvaliokunnalle lausumaa, jossa menettely ulotetaan 5 d §:n lisäksi myös 5, 5 b ja 5 d §:iin.

TEM yhteenvetoa/referointia lausunnoista (ei täydellinen mutta sisältää keskeiset huomiot)

Scandic Hotels Oy: valtio tukenut pandemiasta kärsineitä yrityksiä heikosti, mikä vaarantaa työpaikat ja tulevaisuuden investoinnit. Scandic Hotelsin tapauksessa aadut korvaukset kattavat yhtiön tappioista vain 2.6%. Ruotsin sisaryhtiö on saanut merkittävästi suuremmat tuet, yhteensä lähes 33me 2020 ja keväällä 2021 20me. Kustannustuki on alimitoitettu. Kyky ja halu investoida Suomeen kärsii heikosta omaisuuden suojasta. EU-säännökset eivät edellytä nykyisiä maksimirajauksia. Korvausmaksimi nostettava 10me tasolle.

SMAL (Suomen matkailualan liitto)

Matkailualalla tärkeää saada vielä vähintään viides tukikierros. Matkustusrajoituksia jatkettu 27.6. asti. Matkatoimistojen liikevaihdot romahtaneet kaikista toimialoista rajuimmin. Matkatoimistomyynti oli huhtikuussa 2021 noin 6% huhtikuun 2019 myynnistä. Omavastuun tulisi laskea liikevaihdon pudotuksen suhteessa. Kiinteiden kustannusten maksimi oltava 10me. Tuki- ja vertailujak-

sot hyvät. OY-muotoisten yrittäjien YEL-maksut huomioitava. Kulut esimerkkejä, joustavuus tärkeää. Sulkemiskorvausmaksimi ja kattamattomien kiinteiden kust maksimi oltava 10me. Kustannuksissa oltava vastaavuus kustannustukeen. Valtiokonttori viranomaisena.

Soste ry

5 c § 1 mom: kattaako myös konsernien avoimena olevat osat? Sulkemisen kohteena oleva liiketoiminta. 7§ soveltaminen yrityksen statuksen selvittämisessä. Painottuuko uudistus liikaa keskisuuriin ja suuriin yrityksiin. 2000e minimin käsittely parantaa kuitenkin pienten yritysten asemaa.

TEM: kommentti: konsernin tappio lasketaan koko konsernista, eli myös auki olevista osista, mutta tuen maksimi on suljettu osa muodostaa tukimaksimin.

Suomen Yrittäjät

Yhdenmukaistettava 85% korvaustaso joka tapahtumatakuulla. Toimialarajaus ei välttämätön, 30% liikevaihdon aleneman vaatimus liian suuri, pitäisi olla 25%. Yksinyrittäjien raja laskettava 1000e. Ilmoitusmenettely alv-kuukausi-ilmoitusta noudattaville yrityksille.

Tapahtumateollisuus ry

5 c § j 5 d § ohittavat tapahtumateollisuuden menetykset täysin. Myös yleisötilaisuuksien voimakkaat rajoitukset (tartuntatautiL 58 §) otettava sulkukorvauksen piiriin. Ohitetaanko oikeus toimeentuloon ja yhdenvertaiseen kohteluun.

Yritysten liikevaihdot ovat tippuneet keskimäärin 74%, lomautettuna on ollut yli 10 000 vakituista työntekijää, viime vuonna jäänyt syntymättä lähes 140.000 tilapäistä työpaikkaa. Menetykset 1.8mrde.

Tukikiintiön täyttyminen 1 §:ään. 5 c § 5 mom otettava kriteeriksi elinkeinonharjoittamisen estäminen. Saman lain käytöstä on aiheutunut eri toimialoille menetyksiä, jotka tulee myös korvata samoin perustein. Eriarvoiseen asemaan asettaminen on perustuslain vastaista syrjivää kohtelua. Tapahtumat sulkemiskorvauksen piiriin. Tapahtumatakuun yhdistäminen muihin tukiin voi vähentää sen merkitystä.

TEM kommentti: asia on käsitelty 5 d §:ssä jossa sillä on erityinen merkitys. Tukikiintiöiden seuraaminen on valtiontukiviranomaisen velvollisuus.

Teknologiateollisuus ry

Kustannustuet eivät ole soveltuneet teollisuuden vientiyrityksille edes kohtalaisesti. Ei voi olla tavoitteena valtion varojen ”säästäminen”. Estettävä perusterveiden yritysten konkurssit. Liikevaihdon pudotuskriteeri 20%:iin. Kustannustukea voitava saada jo 20% liikevaihdon laskusta. Kertatuki nostettava 10me. Joustamattomat kulut palautettava KT2 mukaisiksi (ei tarkka listaus).

Valtiokonttori

5 d § perustelut: liikevaihdon laskussa ei oteta huomioon yritysjärjestelyjä kuten yrityskauppoja tai fuusioita. Vastaava maininta tulisi sisällyttää myös 5 § ja 5 c § perusteluihin. Valtiokonttorille turvattava riittävä resursointi näihin tehtäviin.

VM/Björk

Tuen tarpeen mahdollisesti jatkuessa selvitettävä valtiontaloudelle edullisempien instrumenttien, kuten lainatakauksien, suorien lainojen tai oman pääoman ehtoisten sijoitusten käytettävyyttä. Yritysjärjestelyjä koskeva 5 d §:n perustelumaininta lisättävä 5 ja 5c §:iin.

Mara/Lappi

Ei käytettävissä notifikaatiota mikä vaikeuttaa vastaamista lausuntopyyntöön. Suomi tukee heikosti, valtion tuet suhteessa BKT EU:n kolmanneksi heikoimmat. Yritykset vain 5% liikevaihdon menetyksistä ja ravintolat 11% liikevaihdon menetyksistä 2020. EU-maksimit otettava käyttöön. Nostettava kattamattomien kiinteiden kust tuki ja sulkemiskorvaus 10me. Takautuva soveltaminen otettava käyttöön 28.1.2021 alkaen. Liikevaihdon aleneman vaatimus 30% liian suuri. Sulkemiskorvausta tarkasteltava vain suljetun liiketoiminnan osalta. Tukea voisi kerryttää 20% alkaen. Yritysten laajentaminen ei saa vaikuttaa kustannusten laskentaan. Korvattava pilaantuvat elintarvikkeet. Viittaus tapahtumatakuuseen perusteeton. Ei tule tarkastella sulkemiskorvausta konsernitasolla. Sulkemiskorvauksen vertailu tehtävä vuoteen 2019. Ulkopuolinen vai oma tilintarkastaja. Tukikauden tappio ja puiteohjelman voitto-osuus määriteltävä tarkemmin.

Messu- ja tapahtumajärjestäjät

Tapahtuma-alan rajoituksia jatketaan vähintään kesäkuun 2021 ajan, tukijakso tulisi pidentää vastaavasti. 5 d §:n mukainen 1 miljoonan maksimi nostettava 2 miljoonaan.

MTK

Toimialasta riippumaton hakumahdollisuus (3 §) hyvä.

Muoti- ja urheilukauppa

Liikevaihdon laskukriteeri oltava 20%. Harkinnanvaraisuus hyvä.

Music Finland ry

Musiikkialalla suuret menetykset, 80% liikevaihdosta. Musiikkialan riippuvuussuhteet huomioitava paremmin. Palkkakulut täysimääräisiksi. Tuki 10me. Sulkemiskorvaus myös yrityksille, joilla ei ole kiinteitä toimitiloja.

NoHo

Yhtyy MaRan lausuntoon. Yhtiön saamat korvaukset Norjasta ja Tanskasta ovat noin 62% konsernin saamista tuista, vaikka niiden osuus yhtiön liiketoiminnasta on vain 15%, eli Suomi tukee heikosti. Suomi heikentää yritysten kansainvälistä kilpailukykyä. Tuki 10me.

PAM

5 §:ssä tulisi olla ei-tyhjentävä listaus korvattavista kustannuksista. Menetykset pitäisi kuulua korvattaviin. 10me hyödynnettävä aina kun mahdollista. Palkkakulut täysimääräisinä sulkemiskorvaukseen.

Prof Roope Uusitalo

Taloustilanne kehittynyt pelättyä paremmin. Uusien tukikierrosten perustelut kerta kerralta heikompia. Ylläpitää myös kannattamatonta liiketoimintaa. Pitkittyessään korvaa muutakin kuin koronasta aiheutuvaa liikevaihdon vaihtelua ja vääristää yritysten kannustimia. Alkuperäisenä tarkoituksena ei ollut yritysten omistajien kärsimien tappioiden kompensoiminen vaan yritysten konkursseista johtuvien ulkoisvaikutusten minimointi. Rahoitusta toimintaan on saatavissa muutenkin. Osigonjakokielto tukivuodelta?

Palkansaajien tutkimuslaitos

Konkurssien määrä matalalla tasolla, tartuntatilanne hyvä. Kustannustuki ei enää palvele tarkoitustaan, kun kriisi päättyy tai pitkittyy. Siirryttävä vastikkeellisiin tukimuotoihin. Harkittava erillistä tukea esim tapahtuma-alalle. Neljäs kierros liian säilyttävä. Kiristäminen 15% lv-laskuun, leikkuri suuriin summiin.

SAK

Kriisin jatkuessa tuen tarve vähenee, käyttäytymisvaikutuksiin kiinnitettävä enemmän huomiota. Kiireessä tehty valmistelu ja takautuvuus kestämätöntä, ei esimerkiksi ole järjestetty normaaleja lausuntokierroksia. Tavoitteena oltava työllisyyden eikä yritysten tukeminen. Takautuva könttäsummatuki ei voi vaikuttaa kannustavasti työllisyyteen. Osumatarkkuus heikko. Talous paremmassa jamassa, tämä on pystyttävä toteamaan.

Compass Group Suomi

Yhtyy MaRan lausuntoon. Merkittävä liikevaihdon pudotus, 50-60%. Kustannustuki kattanut vain 0.5% liikevaihdon menetyksestä ja 4% kiinteistä kuluista. Tuki korotettava 10me. Tarvitaan KT5. Pitkään lomautetuille erillinen tukiohjelma.

EK

KT4 erittäin tarpeellinen. Suomen kriisituet kolmanneksi pienimmät EU:ssa suhteessa BKT. Tukimaksimi 10 me:oon. Liikevaihdon alenema 30->25%. Kertymä on 20% kohdalta. Tapahtumatakuusta mahdollisesti saatuja tukia ei tule vähentää kustannustuesta. Poistettava 5 c §:stä konsernikohtainen tarkastelu. Joustava kustannustukimääritelmä KT2:sta nykyistä parempi. KT5 tarpeen.

Prof Otto Toivanen

Monen indikaattorin mukaan taloudessa on tapahtunut käänne parempaan: liikevaihto kasvussa useimmilla toimialoilla, uusien yritysten määrä kasvussa, lopettaneiden laskenut, konkursseissa ei kasvua, palkkasumma kasvussa, työllisten määrä nousussa. Tuista voi olla haittaa. Erotettava kaksi ryhmää: yritykset jotka koronasulkujen kohteena, yritykset jotka kärsineet muista koronaan liittyvistä syistä. Perusteet suorille tuille vähissä.

Prof Niko Määttänen

Sulkemiskorvaus helpommin perusteltu (valtiovallan toimenpide). Konkurssiaallon välttäminen ollut perusteltua. Kustannustuen ehdot yleensä ottaen järkeviä. Omavastuu oltava. Tuen jatkaminen heikosti perusteltua, tuki voi palkita yrityksiä, jotka ovat ennakoineet sen saamisen. Vastikkeelliset tuet vaihtoehto. Varottava jatkoa koskevia lupauksia.

Kaupan liitto

Suomi tukenut niukasti. Kustannustuen ajanjakso perusteltua. Ei perusteita kansallisesti leikata 10me tukea. Kertymä jo 20% liikevaihtoaleneman kohdalta.

KKV/Mika Maliranta

Myönteiset vaikutukset vähenemässä, kielteiset kasvamassa. Talous on elpymässä mutta julkinen velka on kasvanut. Tukea voi siirtyä kiinteistöjen omistajille koska kannustin neuvotella vuokria alemmas puuttuu. Takautuvat kannustimet voivat aiheuttaa vääriä odotuksia.

Kulta ry

Sulkemiskorvausta ei pidä kytkeä seiniin. Tuen tarve tulee likviditeetin puutteesta. Eräs malli voisi olla lainatakauksien antaminen. Tapahtumatakuun tukikatto oltava 10 me. Lisättävä kansainvälisten tuotantojen tukea.

Mikko Huuskonen, teollisuusneuvos, OTT
TEM